

Mälestusi õppimisest
Võru Linna I Algkoolis
1921. – 1927. a.

A. Rinne

10. veebr. 1992. a.

Mina, Anna Karli t. Rinne, olin Võru linna I Sõgalkooli õpilane 1921. a. sügise kuni 1927. a. kevadeni. Kool asus Juri tänavas nr. 39. (Selles majas asub praegu Võru Haiglasuukõrdis).

Tol korral asus ^{samas majas} ka Võru II Sõgalkool. Mõlemad koolid töötasid ühe vahetuses - üks kool hommikuajal, teine peale lõunat. Teisel poolaastal vahetati õppimise aega.

1921/22 õ.-a. oli kooli juhatajaks Anette Budkovsky (hilisem Johannes Kärin abikaasa), kes 1923. a. sügisele üli rüdi äsja-
aratud Võru Õpetajateseminari Hoiutuskooli juhatajaks. Tema
asemele tuli koolijuhatajaks August Peterson, kes sellel
ametikohal oli 1940. a. sügiseni.

Ei mäleta, et inimeseks koolipäevaks olexime mingid
otteralmistusi teinud, sest koolivormi koolis polnud. Ka kooli-
kotti vanemad ei ostnud, sest sellist kulu nad endale
ei saanud lubada. Isa oli „Kandle“ seltsi majahoidja
ja tema kohustuste hulka kuulus ka töö äratagemisega rajas-
ta kogu pere abi - nii et üks päev ja öö pidada
5-6 liikmeline perekond.

Seda mäletan aga selgesti, et isa loikas muile õga
astuakimbed oma enimesele õpetajale kirjutamisega. Tol ajal
oli see ebataavaline nähtus. On praegu veel palju õpetaja
nõõmsalt üllatunud põlv, kui lalle lilled ulatavime.
(Alles aastaid hiljem muutus õpetajale lillede kirju-
mine traditsiooniks). Küllap mõned inimesed klassi astu-

jäl olid isa-ema ka kaasas. Mind õega aga keegi saatma ei tulnud.

Õde oli kaheksa-aastane, mina aga alles seitsmene. Tegelikult pidin kooli minema alles järgmisel sügisel. Et mul lugemine aga selge oli, võeti mind süsri nooremale vastu.

Esimene püttumus aga ei jäänud sel päeval tulemata. Ühest majast läinime esimest korda kooli neljakesi ja pärast aktuaalset seadime klassis endid ka neljakesi ühte jööri. Nü me muudugi istuma jääda ei saanud, aga meie püttumus oli tol korral tõesti suur, kui meid lahutati.

Nü algas süs õppetöö, mis kestis alles koolis 6 aastat. Ei mäleta, et üldises koolikorralduses nende aastate jooksul midagi erilist oleks muutunud.

Õppeaastas oli kolm vahet:

Oktoobris olid n.n. „klüstriühad“, mis kestid mõned päevad. Sellel vahetajal peeti ja kihendati koolimaja aknad. Seda tegid koolitunijad. Õpilastele, kes õppetööga toime ei tulnud, anti koju kaasa nõrgalehed.

Esimene poolaasta lõppes enne jõule ja ^{vahet}kestis 7. jaanuarini, mil algas jälle õppetöö. Vahetajale minnes saime kaasa klassitunnistuse. (Õpilaste teadmiste hindid olid „hea“, „rahuldav“, „nõrk“.)

Nädalane koolivahetaj oli lihavõttepühade ajal. Õpilased, kelle teadmised rahuldavad ei olnud, said jälle kaasa nõrgalehed.

Teine õppeaasta lõppes juuni algpäevadel.

Sellist traditsiooni, et üks klassijuhataja läheb oma klassiga edasi järgmise klassi juhatajana, ei olnud. Ka koolijuhataja oli klassijuhatajaks. Kui oli mul I ja II kl. juhataks O. Pelovas (hilisem Põlluaas), III kl. A. Peterson, IV ja V kl. sama kooli õpetaja E. Unt ja VI kl. jälle A. Peterson.

Koolikohustus lõppes 4. klassiga. Lisaks tavalisele klassitunnistusele saime 4. klassis ka suureformaadilise tunnistuse, kus oli ka loe „... lõpetas algkooli neli klassi ja omandas sellega õigused, mis murevate kaduste ja määrustega kindlustatud algkooli neljanda klassi lõpetajale.“

Paljud lapsed pärast 4. klassi lõpetamist koolist. Kui I - IV klassini olid paralleelklassid a ja b, siis V klassis ühendati mõlemad üheks klassiks. Ka VI klassis püüdis meil paralleelklass.

Õppimisest algklassides on mul väga vähe mules. Aga seda, et ma esimeses klassis „klüstriühades“ nõrgalike koju pidin viima, ei unusta ma surmatunnini.

Kodulugu õpetas mulle preester J. Sepp. Ta kandis pikka musta kuni. Tal olid mustad kaetani ulatuvad ~~mustad~~ juuksed ja pika must habe. Ma kartsin teda ning ei julgenud talle suudri lahti teha (Ma olin lapsena üldse väga argi: kartsin pimedat, surmat, surmaegda ja muud). Kui ma talle kordagi ei vastanud, pole siis ime, et ma nõrgalike sain. Ma armastasin väga lugeda ja laenutasin raamatuid Nõu Käsitöölise Seltsi raamatukogust, kus isa oli lugejana arvel just minu pärast. Kui isa

nõrgalekile näitan, ei olnud ja mulle kirja sõnagi, ainult kämis minu käes olevad raamatud kogu raamatukogu taga. Nüa ja laenukaart tema kätte anda, senias kui nõre parandatud.

Järgmisest koduloo tunnist alates surusin oma hirmu maha, sest see lugeda oli hirmust suurem. Tõstsin tunnis kätt ning vastasin, kui õpetaja mind küsis. Paar nädalat möödunud, andis isa mulle raamatute laenutamise kaardi tagasi ja lubas jälle raamatuid laenutada. Isa olla juhuslikult tänaval hr. Seppa näinud ja see olla talle ütelnud: „Annat ei tunne enam ära, laulab kui lõõkane tunnis.“

Rohkem on mul mälestusi neljandast klassist alates. Siis oli klassijuhatajaks saksa keele õpetaja pr. E. Unt. Juba tol ajal olid õpilastel nn. salmikud, kuhu kaastõpilane ja ka õpetaja kirjutas oma mõtteid. Traditsiooniliselt kasutas esimene salmikusse kirjutaja külmast lehestükist, et vanna paigutada sõnad: „Kes armastab rohkem sul sind, see kirjutagu tahapoole mind.“ See on ka täpselt meles, et klassijuhataja kirjutas salmikusse: „Die Morgenstunde hat Gold im Munde.“

Geograafiat ja loodusõpetust õpetas hr. Ulrich Mikkelsoo (tema poeg Hau. Vello Mikkelsoo oli hiljem Võru I Keskkooli kaudaegne geograafiaõpetaja). Ka temaga seoses on mul üks juhtum meles. 6. klassis geograafias ^{oli} üles antud Appennini poolsaare asend, piirnaehitus, loodus ja elu. Tund algas traditsioonilise küsitlusega. Vastama kutsuti minna ette. Ta sai hinders „hea“. Siis küsis õpetaja mind. Mul ei läinud nii ladusasti keel, sest ma ei olnud kodus ülesantut konarud, kuna

pidin ema abistama ja lootron sellele taskule, mis edimes
 tunnis omandasin. Pärast vastamise lõpetamist ütles õpetaja Nixel-
 saar: „Imeline, muidu on tina ikka parem olnud, aga
 täna vastas Alide paremini,“ ja pani „rahuldava“ oma
 taskuraamatuse. Õpilaspäevikuid tol ajal ei olnud ega
 pandud hindide ka klassipäevikutesse. Siinset kirjalikele töö-
 dele kirjutati küll hindid töö lõppu. Üldiselt olid geograafia
 ja looduse tunnid väga huvitavad. Palju töötasime tööjuh-
 dite järgi iseseisvalt ja palju tähtsime koostuvkaarte.

Mulle aitas selpool mainitud õpetaja sellisest ütlusest ja
 ma ei läinud hiljem enam kunagi õppimata kooli, välja
 arvatud vaid üks kord, millal arvasin endal õiguse olevat
 mitte õppida ja siis jäin jälle rahule.

Laulmist õpetas mulle kunarus kapellmeister ja hüülooja
Eduard Tamm. Suurt rõhku pani ta teooriale, millega
 mul kunagi raskesti polnud. Järgmine lugu juhtus 6. klassis.
 Ma olin haige ja puudusin koolist, kui laulmist tunnis läbi
 näeti bassivõti ja sellega seoses nootide uued asendid. Järg-
 misel tunnil olin jälle koolis ja hr. Tamm kutsus mind
 vastama. Vabandasin, et ma pole õppinud, kuna haiguse
 pärast puudusin eelmisel tunnil koolist. Õpetaja aga
 minu vabandamist ei arvestanud ja ütles: „Alide oli ju koolis,
 miks sa temalt ei küsinud, mis tunnis tehti ja mis
 õppida anti.“ Pidin pärast tunde ära õppima ja
 õpetajale vastama.

Matemaatikaõpetajaid oli meil kaks: hr. Alfred Plaxx ja A. Vaher. Minu õde oli matemaatikas väga tugev. Lähestikku elanme meie klastist kümnekesi. Kui neist mõni ei osanud kodusid ülesandest lahendada, tuldi korrut meie juur. Kõos lahendasime ülesandeid (mahajätkamist ei tuntud) ja kui ka õde ei osanud lahendada, siis läksime üle tänavale ^{da} (õpetaja Vaheri poole, kes meid hea melega aitas ja probleemi selgema tegi.

Õõimlemistunde (kehalise kasvatusena nimetatud ei tuntud) viis läbi hr. Alfred Plaxx. Tunnid toimunud kaks priste ja liidrukutik. Sügise ja kevade õõimlesime õues. Palju mängisime sportlikke mängu: kurni, lahtuud, jooku-mänge jne. Jalad olime saalis, kus vahetajal jalutati. Seniks, kuni rüetatsime, pühkis kooliteemja saali põrandale mõnija lapiga üle. Saalis tegime mitmesuguseid õõimlemisharjutusi ja mängisime. Eni muldis mulle laulumäng, "Kangakudumine".

Ajalugu õpetas pr. Peloras (Põlluaas). Ta tundis suurepäraselt oma õppeainet ja andis seda nii huvitavalt edasi, et tema tunde ootamine väga.

Käsitööõpetajaks oli pr. Sinaida Ert, hilisem "Algkooli õpetaja Theodor Randvere" abikaasa. Tema õpetas meile selgeks paljud käsitöötehnikad: põlstatamine, heegeldamine, kudumine, liikkimine, broderi ja riseljoõ, isegi marmamee. Kuni rümasi kolimiseni ~~1980~~ 1980. a. oli mul veel alles algkoolis valmistatud linia eesti rahvusliku tikandiga, õstis 5 cm laiune pärllõngast marmamee, mis lõppes narmastega.

Vanemates klassides õpetas esti kuld koolijuhataja August Peterson. Kirjanduse tunde eraldi polnud. Mules on see, et palju õppimine pähe nii kuulatan kui ka katkendelid teotest, eriti „kal-
vipojast“. Grammatikas koostamine palju tabelleid.

Tänapäevaks, võrreldes tolle ajaga, on kool palju muutunud. Näit. söime sinxi, istusime balkonil, ofisseid kandnud šinuleid, keisile kaasa minnes võtme tšumadapid jne. Praeguse isikulise ja ümbrikulise tegumise asemel oli:

Tegemine (ma kütin, sa kütid, ta kütib jne)

Tektarin (mind küsitakse, sind küsitakse jne).

Rohkem aga kui A. Petersoni esti kuld tunde, mäldan ma teda ennast kui inimest. Temale rõõpnen ma ka tänne, et minust rüldse õpetaja sai.

Hiigem töötades ise klassijuhatajana, kogesin ma, et kaasaaja noored ei teadnud isegi 7. või 8. klassis, kelles nad saada tahavad. Minul oli aga juba 4-5-aastaselt kindlalt teada, et tahan saada õpetajaks. Tõuke allers soories andis see, et sel ajal mängisime palju kooli, kuid ma jüdin alati olema õpilane, mitte kunagi õpetaja, sest ma olin kõige väiksem ja mul oli ka lugemine selge. Teised arvasid, et õpetaja ei pruugi ise osata, aga õpilane peab oskama vastata. Nii valmis minus otsus: kui ma ei saa olla mängult õpetaja, peab minust saama see tegelikus elus.

Nii siis, kui ma algkooli lõpetasin, ei jüdanud kool teadma ega ka teadustama koolivalitustele, mis algkooli lõpetajatest saab, vaeu tänapäeval. August Peterson. Tundes aga

huvitama klassi õpilaste edaspidise saatus vastu ja restles sel tiimal
murega. Õpetajates saade tahtsin ma mitte klassist ainuüksena. H. Peterson
käitis mu karatsuse - astude võru Õpetajateseminari - heas, selles et
mul on seldun õpetajana töötamisest.

Augustis olid sisseastumiseksamid. Need olid 3: eesti keele, matemaatika
ja muusikas. Eesti keele ja matemaatika olin esimese kolme hulgas. Ka
muusikaeksamt käisin - mängisin klaverit (seda oli mulle õpetanud 2
aastat, Handli teatri primadonna Aurelie Pääro (Halekaur), laulnu ja
vastanu teooriat. Mul polnud aega jääda eksamitulmest ootama,
sest pidin enam aitama saali aknaid postla. Töötegemise aega kat-
kestas M. Peterson, kes tuli küsima, miks ma muusikaeksamt ei
käinud. Tema olla huri tundnud mu eksamitulmest vastu,
aga ei leidnud mu nime muusikaeksami sooritajate hulgas
ja loomulikult siis ka mitte seminari vastuvõetute nimekirjas.
Kui talle selgema tegin, et käisin eksamt, käskis ta mul
hüüded vahutada ja endaga kaasa tulla.

H. Peterson viis mind seminari juhataja J. Käisi juurde ja
alistas talle, et ma olla eksamt käinud, aga eksamt käinute
nimekirjas mind polnud. Selgitasin J. Käisile, mis minult küsiti
ja kuidas ma vastasin. Tutvunud mu matemaatika ja eesti keele
eksamite tulemustega, palus J. Käis mind eksamineerinud laul-
misõpetaja enda juurde. Näidates minule, küns ^{J. Käis} ~~ta~~, kas ma
käisin tema juures eksamt. „Jah, vist käis küll“, oli vastus.
Küsimusele, miks mind pole eksamikäijate nimekirjas, vastas
muusikaõpetaja: „Ju siis oli hinne „nõrk“.“ Ometi olid ka
hinde „nõrk“ saanud õpilaste nimed kirjas.

J. Kõis sai aru, et on toimunud mingi segadus ja laosis mul muu-
sikaeksami suusti sooritada, kuid teise õpetaja juures. Sain rahuldava
ja olingi seminari vastu võetud, tänu A. Petersoni hoolitsusele ja abile
ning J. Kõisi mõistvale suhtumisele. Minna ei olnud osanud ega jüb-
genudki enda eest välja astuda, kui ma ünni olnud arastanud,
et mind pole seminari vastu võetud.

Juonistamist õpetas prl. Marta Luts, kes hiljem abiellus hr. A. Plaxiga.
Midaagi muud mul nendest tundidest meelde pole, kui seda, et mu
õde alati küta sai.

Vaadanud V kl. tunnistust, leidnin sealt, et õppisime ka kodaniku-
teadust. Kõs seda õpetas ja mida seal käsitleti, ma ei mäleta.
Õpetajatena töötanud lisaks ednimetatutele veel Olga Japets, Johan
Siin ja Jakob Tider, kuid ma ei mäleta et nad mulle oleksid
tunde andnud.

Vahetundidest ehk nüpälju, et sügiseli ja kevadeliti olime
õues, talvel saalis. 3. vahetund oli nature pikem teistest. Süs-
istus saalis ühe juures põigst koolitsemija, keda kutsusime
Kivi-tanters, saiakeer kõrval. Temalt võisime sentide eest
osta väikesi saiakeid. Palju need täpselt maksid, ma
ei mäleta. Mõned sõid ka kodunt kaasaõetud toitu.
Seda mäletan veel, et 6. kl. anti soovijateli ka teed.

Koolipidurid korraldati ka. Kui ma olin 5. klassis
oli planeeritud jõulupidu pidada „Kandlis“, sest koolis polnud
lava. Peers õpeti nõudend „Ema süda“. Minu rõõmeks valiti
mind peaossa - olin laps, kes allmaastmas ema südant
otrb. Kuid nagu hilisemas eluski mu rõõmud on sageli

lõppenud kuurastusega, nüüd saavad. Haigestusin poolteist nädalat enne
 esinemist. Olin palavikus ja pidin rooditse heitma. Kuna polnud teada,
 millal ma jalule saan, valiti minu asemel uus tegelane - G. H. Ojilane
 Elli Lohu (kes hiljem kaua-kaua oli "vanemuise" deatris näitleja Edo
 Tamul). Sain küll peo ajaks tundes, aga lavale läks süüsi Elli. On
 loomulik, et tol korral ma jõulurõõmu ei tundnud.

Ekskursioonidest ma midagi ei mäleta. Ju neid siis vist ei korral-
 datud. Seda mäletan aga küll, et G. H. kevadel tormus jalgsi-
 matk Suure-Munamäele. Laupäeval pärast tunde alustati matka,
 ööbiti Haanja koolimajas ja tagasi koju jõuti pühapäeva õhtuks.
 Meie õega sellest matkast osa võtta ei saanud, kuna meil polnud
 selliseid jalanõusid, millega nüüd pika maa olemine saanud ära
 käia. Meie taolisi oli teisi ka. Umbes pooled õpilased võtsid
 matkast osa.

Oma mälestustele võin punkti panna kooli lõpupäevaga.
 Oli arutus, anti tunnistused ning jagati kiidud soove elitule kaasa.
 Hakku oli lahkuda. Kugi avaldas soovi õhtul veel kord
 koolimajja tagasi tulla. Kõik haaranid ehinal sellest mõttest
 kinni. Ka klassi-, koolijuhataja August Peterson nõustus sellega.
 Igakuks pidi kaasa tooma 20 senti. Selle raha eest organi-
 seeris Kiri-tanti miili saiakeri ja teid.

Küll 8 õhtul olime jälle koos. Jõime teed, söime paar
 saiakest ja mainustarime, sest hr. Peterson oli omalt poolt
 miili kompromisse kaasa võtnud. Tantsisime klaveri saatel,
 laulsime ja mängisime (ka "Kõngakudumist").

Kui me olime lõpuks alles eesruumi kogunenud, et lahuda, arvasime seinalle vaadata, et keskööni on jäänud veel 10 minutit. Ootasime kella all ja 12 kullatöögi saatel lahunesime koolimajast. Kool oli mulle kõik andnud, mis tal anda oli.

Kes olens aga tol korral osanud arvata, et võru linna I algkoolis õpilaseks arvestatud kuuete aastase lisaks seob saatust mind hiljem selle kooliga veel 31. aastaks (1. okt. 1944 - 30. aug. 1974) - nüüd aga juba andjana - õpetajana.

Võrus 10. vabr. 1992.a.

A. Linne